

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

פרקי תפילה

"תפילות – אבות תיקנום"

ראשי פרקים:

מי תיקן את התפילות? אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב אברהם חידש את כח התפילה מה חידש כל אחד מהאבות? מה מסמלים שלושת הזמנים שבהם נתקנו התפילות? תקנת תפילתו של יעקב דווקא בלילה תיקוני התפילות היו ביום ראשון של פסח חיי האבות מתאימים לתפילות שתיקנו 'עמידה', 'שיחה' ו'פגיעה'

תפילה במובן של בקשה, איננו מוצאים. מאדם הראשון ועד אברהם אבינו העולם עבר תהפוכות וסערות אדירות, ובכל אותה התקופה כח של תפילה לא היה להם.

המהרש"א³ מעיר, שאמנם לכל אחד מהאבות מיוחסת תפילה משלו, אך אין הכוונה שאברהם למשל לא התפלל גם מנחה וערבית, שכן הקפיד לקיים אפילו תקנות חכמים, אלא שמפורש בתורה שהתפלל תפילה אחת, ומשם למדנו שתיקן תפילה זו.

אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב

בברכת 'אבות' הפותחת את תפילת העמידה אנו מזכירים את שלושת האבות באריכות, "אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב", על אף שיכולנו לכלול את שלושת האבות ולומר 'אלקי אברהם יצחק ויעקב'?

מון הרב קוק זצ"ל⁴ מבאר, שלכל אחד מהאבות ישנה תכונה מיוחדת השייכת לעצמיותו, תכונה אלקית המתגלה דרכו באופן מיוחד. כל אחד מן האבות לקח מידה מיוחדת עמה הוא מבסס ומבשם את העולם, לכן אנחנו אומרים "אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב", לא ניתן לכלול את כולם יחד כי לכל אחד ישנה הופעה מיוחדת שהוא מופיע בעולם.

אברהם אבינו מגלה את מידת החסד, "חסד לאברהם"⁵, יצחק מגלה את מידת הגבורה, "פחד יצחק"⁶ ויעקב מגלה את מידת התפארת, "אמת ליצחק"⁷. לכל אחד מהאבות ישנה תכונת חיים המשפיעה על עם ישראל בפרט ועל ההיסטוריה האנושית בכלל.

אברהם חידש את כח התפילה

בספר **"פרי צדיק"**⁸ עומד רבי צדוק הכהן מלובלין⁹ על חידוש כח התפילה בעולם, וכה דבריו:

³ מהרש"א בחידושי אגדות ברכות שם ד"ה אברהם תקן.

⁴ עולת ראייה ח"א עמ' רסט.

⁵ מיכה ז, כ.

⁶ ראה בראשית לא, מב.

⁷ מיכה ז, כ. וראה זוהר ח"א מד ע"ב.

⁸ פרי צדיק פרשת וירא, ה.

מי תיקן את התפילות?

במסכת **ברכות**¹ נחלקו התנאים האם מקורה של תקנת התפילה באבות הקדושים או באנשי כנסת הגדולה שתיקנוה כנגד קרבנות התמיד, וזו לשון הגמרא:

"איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפילות אבות תקנום; רבי יהושע בן לוי אמר: תפילות כנגד תמידין תקנום..."

תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר: 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם', ואין עמידה אלא תפילה, שנאמר: 'ויעמד פינחס ויפלל'; יצחק תיקן תפילת מנחה, שנאמר: 'ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב', ואין שיחה אלא תפילה, שנאמר: 'תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו', יעקב תיקן תפילת ערבית, שנאמר: 'ויפגע במקום וילן שם', ואין פגיעה אלא תפילה, שנאמר: 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בך'.

ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי: מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות - שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות; ורבי יהודה אומר: עד ארבע שעות, שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות..."

הגמרא דנה כמי להכריע ומגיעה למסקנה הבאה:

"לעולם אימא לך תפילות אבות תיקנום, ואסמכינהו רבנן אקרבנות".

האב הוא השורש והבסיס לעצם קיומו של הבן. תכונות היסוד של הבן נגזרות במידה רבה מתכונות הוריו ועוברות אליו בירושה. ההכרעה ש'תפילות אבות תיקנום', מלמדת אותנו שהשייכות לתפילה טבועה בתכונות הנפש שקיבלנו בירושה מאבותינו ומאבות אבותינו עד האבות הקדושים. עד אברהם אבינו לא היתה תפילה בעולם, במשך כאלפיים שנה העולם היה אילם. אמנם אדם הראשון שב בתשובה על חטאו ואמר: "מזמור שיר ליום השבת: טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון"², אבל

¹ ברכות כו ע"ב.

² תהלים צב, א-ב. ראה בראשית רבה כב, יג.

וחידש שאדם יכול להתפלל גם על עצמו ולא רק על הזולת. ממשיך רבי צדוק:

"ובפרשה זו וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, שמוה נלמד בגמרא (שם בברכות) שתיקן אברהם תפילת שחרית, והתפילה הראשונה שהתפלל אברהם אבינו ע"ה היה על סדום. ואף שידע ה' יתברך שלא יפעול בתפילתו שלא ימצא אף עשרה צדיקים. מכל מקום הועילה תפילתו להציל את לוט. שממנו יצא דוד המלך ע"ה, שנאמר: 'מצאתי דוד עבדי' (תהלים פט, כא), ובמדרש רבה (בראשית רבה נ, י): 'היכן מצאתי? בסדום'. ודוד המלך ע"ה שורש התפילה, שנאמר: 'ואני תפילה' (תהלים קט, ד), והיה שליח ציבור של כלל ישראל. ועל כן פתח המדרש תנחומא פרשה זו מענין התפילה".

ניתן היה לחשוב שתפילתו של אברהם על אנשי סדום אינה מלמדת על כוחה של התפילה אלא אדרבא על חולשתה ח"ו, שכן סוף סוף ערי סדום נהפכו ולא הועילה תפילת אברהם להצלתם. אך למעשה, אמנם תפילתו של אברהם לא סלקה את גזירת ההפיכה, אך הצילה את לוט ובנותיו ובכך הצילה את כל המשך השושלת והביאה להופעת משיח בן דוד. וכדברי חז"ל במדרש¹³:

"מצאתי דוד עבדי' (תהלים פט, כא) - היכן מצאתי? בסדום".

בנות לוט העמידו שני בנים שהיו לאומות שלמות - עמון ומואב, ובסופו של תהליך ממואב יצא משיח בן דוד. דוד המלך הוא 'שליח הציבור של כלל ישראל', הוא עמוד התפילה של האומה. נמצאנו למדים, שהיסוד והשורש לכל סוגיית התפילה מתחיל בפרשת וירא, ומובן מדוע הדרשן בחר לפתוח את הפרשה בענין הקשור בתפילה.

כשאברהם אבינו מתפלל על סדום, הוא לא מתפלל תפילה פרטית, הוא מתפלל על טהרת הבריאה מכל הייסורים והמכאובים ומכל הזוהמה והטומאה שהעולם שקוע בה, הוא מתפלל שתצא מזה רפואה גדולה, ואכן תפילתו לא שבה ריקם, היא מועילה ומציעה את האומה בנתיבי גאולתה, "וַיֵּצֵא חֲטָר מִגֶּזֶעַ יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצֶר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה"¹⁴.

מה חידש כל אחד מהאבות?

בספר "אור המאיר"¹⁵ מבאר רבי זאב וולף הלוי מז'יטומיר¹⁶ מה חידש כל אחד מן האבות בתפילה שתיקן, וזו לשונו:

"צריך להבין, הלא שלושה התפילות שאנו מתפללין שחרית מנחה ערבית, רק שמונה עשרה ברכות לבד מברכת ולמלשינים אל תהי תקוה, ברכה זו מחודשת ואחר כך תקנוה כידוע, ואם כן מה חידשו ותיקנו האבות אחד יותר על זולתו באומרם 'האבות תקנו', משמע שכל אחד תיקן תפילה חדשה מזולתו.

אמנם המבין מדעתו ישכיל לדעת שרוח ה' דיבר בס, ובאמת האבות תיקנו כל אחד מה שלא תיקן זולתו, דאיתא בזהר (ח"ב פא ע"א; ח"א רל ע"א): ענין חלקי הזמניים והעתים אינם דומים

¹³ בראשית רבה מא, ד.

¹⁴ ישעיה יא, א.

¹⁵ אור המאיר פרשת דברים ד"ה ואיתא במאמר.

¹⁶ רבי זאב וולף הלוי מז'יטומיר, נפטר בשנת התקנ"ז - התקרב בצעירותו לחסידות, והיה לאחד מגדולי תלמידיו של ר' דב בער, המגיד ממעזריטש. כמו כן התקרב לגדולי חסידות אחרים, כרבי פינחס מקורין, ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב ועוד. שימש כדרשן בעיר זיטומיר והעמיד תלמידים הרבה.

"בתנחומא ריש פרשה זו, ילמדנו רבינו כמה ברכות מתפלל אדם בכל יום וכו', והאריך בזה. ולכאורה אין לו שום שייכות לפרשה זו...

אך הענין, שבפרשה זו מצאנו תפילה ראשונה שהתפלל אברהם אבינו ע"ה על סדום. שדורות הראשונים לא ידעו כלל ענין תפילה שיתפלל אדם לשנות הגזירה. ונח ששמע שעתידי הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם לא עלה על דעתו להתפלל לבטל הגזירה. ואברהם אבינו ע"ה, כיון שגילה לו ה' יתברך עונש סדום, התפלל עליהם.

ואף אברהם איתא בזהר הקדוש (ח"א קלז ע"ב), שלא מצינו שהתפלל על בנים, ורק ביצחק כתיב: 'ויעתר יצחק' (בראשית כה, כא). ואף דאמר 'הן לי לא נתת זרע', ההוא לאו בגין צלותא הוי וכו'. ואף שאברהם אבינו ע"ה התפלל על סדום, היה בשביל אחרים, אבל להתפלל על עצמו לא עלה על דעתו.

ותפילה הוא חלק ישראל, כמו שנאמר: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו' (דברים ז, ד)...

ורק האבות שחידשו התפילה. וכמו שאמרו 'תפילות אבות תיקנום'. ואברהם ויצחק נקראו גם כן ישראל, כמו שאמרו בבראשית רבה (סג, ג), ועיקר תפילה ביעקב, דכתיב: 'הקל קול יעקב' (בראשית כז, כב), קולו של יעקב נשמע בבתי כנסיות וכו', כמו שאמרו במדרש (בראשית רבה סה, כ)..."

במבט ראשון, שאלת מספר הברכות שאדם צריך לברך בכל יום אינה קשורה לפרשת וירא, אם כן נשאלת השאלה: מדוע בחר הדרשן לפתוח בזה את המדרש על פרשת וירא?

משיב רבי צדוק: התפילה הראשונה בתורה רמזה בפרשת וירא. מדובר בתפילתו של אברהם אבינו על אנשי סדום, "אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר: 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם', ואין עמידה אלא תפילה"¹⁰.

התפילה המפורשת הראשונה היא תפילתו של יעקב, הנזכרת בפרשת ויצא, וכך נאמר: "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך..."¹¹, ובהמשך, בפרשת וישלח, מוזכרת תפילתו מפני פגיעתו הרעה של עשו, "הצילני נא מיד אחי מיד עשו"¹².

הדורות הראשונים לא ידעו שתפילה פועלת ומסוגלת לשנות את הגזירה. הם חשבו שאין חזרה ממה שנגזר בבית דין של מעלה. לכן כשנח שמע שעתידי לבוא מבול על העולם, לא עלה על דעתו להתפלל לביטול הגזירה. בא אברהם וחידש את כח התפילה בתפילתו על אנשי סדום, ומאוחר יותר בא יעקב

⁹ רבי צדוק הכהן מלובלין (פולין), התקפ"ג-התר"ס - גאון מופלא, בקי בגולה ובנסתר, במקרא, במדרש חכמים, בראשונים ובאחרונים, וכן במדעים שונים. נחשב לאחד היוצרים המקוריים והפוריים ביותר מבין גדולי החסידות. בהגותו יש שילוב דיר של למדנות תורנית ופרשנות חדשנית עם תורות הקבלה והחסידות. שייך בדרכו לחסידות איז'ביצה-ראדזין של רבי מרדכי יוסף ליינר, ולחסידות לובלין של רבי יהודה לייב איגר. נודע כבר סמכת בזיהוי והכרת כתבי-יד, מה שמשיך אליו תלמידי חכמים וחוקרים שרצו לקבל מידע על תיארוך ואמיתיות הכתבים שבידם. בין ספריו: "צדקת הצדיק" - פוסקאות קצרות בנושאים שונים בעבודת ה', "פרי צדיק" על התורה, "רסיסי לילה" עם קונטרס "דברי חלומות", "לבושי צדקה" על ספרי בעל הלוששים, "קדושת שבת" עם קונטרס "שביתת שבת", "משיב צדק", "מחשבות חרוץ", "דברי סופרים" עם "קונטרס זכרונות", "דובר צדק", "ישראל קדושים", "שיחות מלאכי השרת", "תקנת השבין" על מצוות התשובה ו"דברי חלומות".

¹⁰ ברכות כו ע"ב.

¹¹ בראשית כה, כ.

¹² בראשית לב, יב.

אבינו מלמדנו באומר חייו כיצד לעמוד בפני המלך ה', לכן תפילתו נקראת 'עמידה'.

יצחק מתפלל תפילה של 'שיחה', ושופך את ליבו נוכח פני ה'. יעקב אבינו פוגע ומתדבק בשכינה, ומתוך כך נעשה 'אורו של הקב"ה' ומאיר את המחשכים. כל חייו של יעקב אבינו הם גלות, מאבקים וסיבוכים. תחילה גלות חרן ואחר כך גלות מצרים, צרת עשיו, צרת דינה, צרת יוסף וכו'. לכן יעקב אבינו מתקן תפילה בלילה.

תקנת תפילתו של יעקב דווקא בלילה

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק¹⁹, בעל ה"משך חכמה"²⁰ בפרשת ויגש, מעמידנו על משמעות תקנת תפילתו של יעקב דווקא בלילה, וכה דבריו:

"ויאמר אלקים [לישראל] במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב. הנה אצל אברהם ויצחק לא מצאנו זה, רק ביעקב כאן, ובויצא, היינו מפני שהיה מוכן לצאת לחוצה לארץ לגור, לכן בא אליו התגלות אלקית בלילה, להראות שאף בלילה, בחשכת הגלות, שורה שכינה בישראל, כמו שאמרו: 'גלו לבבל, שכינה עמה' (מגילה כט ע"א)..."

והנה אמרו ז"ל שאין השכינה שורה בחוץ לארץ רק למי שהיה רואה בארץ ישראל, כמו שאמרו על יחזקאל סוף מועד קטן (כה ע"א)... ולזה אמר 'יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב' (תהלים כ, ב), שנגלה אליו בלילה, ודו"ק.

ומזה, יצא לנו מוסר השכל, שכאשר ישראל אוחזים אל הקבלה הנאותה, והולכים בדרכי ולימודי אבותיהם, אז הישראלי הוא גוי איתן עתיק יומין, אשר נגלו אליו האלקים בהיות המקדש על מכונן, אז שורה השכינה עמהם גם בחוצה לארץ - גם 'בלילה'.

אבל בזמן ששכחו ברית אבותיהם, ואינם הולכים בדרכיהם, אז כשהם בפני עצמם, הלא 'אין שכינה שורה בחוץ לארץ'! ונסתלקה שכינה מהם, ונתונים למשיסה ולבז, כי אינו חושב עצמו לגוי עתיק - 'שכבר ראה'..."

תיקון התפילה בלילה מלמדנו שה' אתנו, שומע, משגיח ושומר, גם בשעות של חשכה וצרה. כשיהודי נאמן לדרך ישראל סבא ו'רואה בארץ ישראל'²¹, הוא זוכה להשראת שכינה.

תיקוני התפילות היו ביום ראשון של פסח

האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג, רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם²², כותב באחת מתשובותיו²³ חידוש נפלא. הוא עורך חשבון

¹⁹ רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק (בוטרימוניס, וילנא שבליטא), ה"תרס"ג-ה'תרפ"ו - מגדולי רבני מזרח אירופה בתקופה שקדמה לשואה. מחבר "אור שמח" על משנה תורה לרמב"ם. אחרי פטירתו פורסמו חידושיו לתורה בספר "משך חכמה" ("משך" הם ראשי התיבות של שמו), וחידושיו על התלמוד.

²⁰ משך חכמה בראשית מו, ב.

²¹ ראה מועד קטן כה ע"א ורש"י שם; כוזרי ב, יד.

²² רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם מצאנז-קלויזנבורג ("דברי יציב"), ה'תרס"ג-ה'תרשנ"ד - האדמו"ר הראשון של חסידות צאנז-קלויזנבורג. בנו של רבי חיים הלברשטאם, בעל ה"דברי חיים". נודע כעילוי כאשר נבחן על הש"ס בגיל שלוש עשרה בלבד. באותה שנה הוסמך להוראה בידי רבי מאיר אריק. בגיל עשרים ואחת נתמנה לרב "הקהילה הספרדית" (דהיינו חסידית) בקלויזנבורג ועמד שם בראש הישיבה. לאחר פלישת גרמניה להונגריה בשנת התש"ד גויס לשירות העבודה ושהה במחנה בפרוינבאך, בעוד אשתו וילדיו נותרו בגטו קלויזנבורג. בהמשך גורש עם משפחתו לאושוויץ, שם נספו אשתו ואחד עשר ילדיו, ונותר לבדו. לאחר השואה החל בהקמת מוסדות תורה וחינוך בשם "שארית הפליטה" במחנות עקורים, במקסיקו.

בשיעוריהם. בצפרא - חסד אתער בעלמא, בשעתא דמנחה - דינא תליא...

וזאת עבודת אבות הראשונים, שתיקנו כל אחד את הראוי למידתו, ואברהם אבינו בתפילתו שהתפלל בשחרית, תיקן חסדים רעים והעלם לשורשם, וכן יצחק בתפילתו של מנחה, תיקן יראות רעים שמתעוררים אז בשעתא דמנחה, וכן יעקב בתפילתו שהתפלל ערבית, תיקן אז התפארות רעים, ומעתה תחזה דברי חכמים ורמיזתם, שהעמיקו במאמרם 'תפילות אבות תיקנום', לכוונה הנזכר.

הבוקר שייך למידת החסד. עצם העובדה שזכינו לקום בבוקר ליום חדש זהו חסד ה'. בתפילת שחרית אנו מתפללים שחסדו יתברך בעולם ימשיך ויתגבר.

בצהרים השמש קופחת ואנשים מחפשים מחסה. חם בחוץ והדינים מתעוררים. בשעת המנחה אנו מתפללים לתיקון הדינים.

ובערב בחסות החשכה, מידת הגאווה שולטת, ואנו מתפללים שלא תהיה נחלתנו.

כל זמן מאיר באורו המיוחד, והתפילה מתקנת ומרוממת את נקודות הזמן שביום.

מה מסמלים שלושת הזמנים שבהם נתקנו התפילות?

בספר "פרי צדיק"¹⁷ לפרשת ויצא, מבאר רבי צדוק הכהן מלובלין מה מסמלים שלושת הזמנים שבהם נתקנו התפילות, וזו לשונו:

"תפילות אבות תיקנום, כמו שאמרו בגמרא (ברכות כו ע"ב). ומדרש רבה (בראשית רבה סח, ט) אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר: 'אל המקום אשר עמד שם' (בראשית יט, כז), ואין עמידה אלא תפילה וכו', ותפילתו הוא בבוקר באור היום שמרמו שלא היה לפניו שום חשכות מאור קדושתו יתברך והיה כעומד לפני המלך ממש.

וכמו כן יצחק תיקן תפילת מנחה, גם כן עדיין יום הוא, ולמדו מדכתיב: 'ויצא יצחק לשוח בשדה' (בראשית כד, סג), ואין שיחה אלא תפילה. שהיה גם כן בהיר לפניו אור קדושתו יתברך שמו ושפך לפניו שיחתו כמספר למלך ענין מצבו ומשיח לפניו כל ליבו.

אמנם יעקב אבינו ע"ה, כיון שראה שהוא תכלית הבריאה בעולם והוא שורש המרכבה כולה... וכמו שאמרו בסוטה (י ע"א) וכן אמרו (מגילה יח ע"א) שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב 'אל' וכו', ויקרא לו ליעקב 'אל'. וכן נקרא 'שמש', שמאיר לסיהרא קדישא שתאיר אף בחשכת הלילה. ולכן לן שם ותיקן תפילת ערבית, כמו שדרשו ממה שנאמר 'ויפגע במקום'. והיינו שאף שיהיה לאדם החשכות שלא יראה אור קדושתו מחמת החושך הגדול שמחשיך לו, גם כן תועיל לו תשובה ותפילה שיזכה לראות אור מתוך החושך. וזהו שנאמר: 'ויפגע במקום', כי פגיעה הוא לשון התדבקות ממש, שכן מורה לשון פגיעה ומצד שהתדבק עצמו בהקב"ה הוא ממש כביכול אורו של הקדוש ברוך הוא..."

אברהם אבינו האיר את העולם באור האמונה, "ויאמר אלקים יהי אור", זה אברהם, הדא הוא דכתיב: 'מי העיר ממזרח צדק' וגו' (ישעיה מא, ב) - אל תקרא 'העיר' אלא 'האיר'".¹⁸ אברהם

¹⁷ פרי צדיק פרשת ויצא ה.

¹⁸ בראשית רבה ב, ג.

התפילה כוללת בתוכה מצבים שונים, וכל אדם שעומד לפני ה' בתפילה מתאים את תפילתו באופן טבעי למצבו הפרטי ולמצב האומה.

'עמידה', 'שיחה' ו'פגיעה'

נסיים בדבריו של מרן הרב קוק בספרו **"עין איה"**²⁵, שם עמד על משמעות שלוש השמות שניתנו לתפילותיהם של האבות, וכה דבריו:

"אלו השלוש לשונות - עמידה, שיחה, פגיעה - מכוונות הנה נגד שלושה ענינים חלוקים שבאים מתועלת התפילה בעבודת ה' יתברך:

הנה התחלת פעולת התפילה היא, שכל יסודי היראה והמוסר שקנה האדם בנפשו... התפילה תשריש את כל הענינים הקדושים והציורים הנעלים יפה בלב, באופן שיהיה להם מעמד חזק שלא ימוטו מהסתערות רוחות של השחתת המוסר והעבודה השלמה. וזמן פעולה זו נחוצה ביותר **בשחרית**, שיכין האדם לעצמו קודם שיפנה לעסקי החיים ורגשות תאוות הגוף המוכרחים, להקנות לעצמו מעמד מוסרי חזק באופן שתהיה לו עמידה נכונה וקיימת שלא ישתפרוהו המון גלי הזמן, ויוכל לעמוד בנסיגות של הכוחות המתנגדים. לזאת תערך התפילה לתכלית זה בשם **'עמידה'**, על אודות פעולתה, והוכשר לזה ביותר אברהם אבינו ע"ה שהיה ראש המאמינים...

שיחה, תקרא התפילה בשם משתתף עם צמחים ואילנות, שנקראו שיחים על שם הפרחת הנפש בכוחות חדשים, המסתעפים באופן טבעי על ידי רגשות הנפש בעבודה שבלב. וזה המעמד ראוי ביותר לעת **מנחת ערב**, שהאדם קרוב להסיר מעליו הטרדות הזמניות, אז תוכל נפשו להתרומם בטבעה... וההפרחה הטבעית הזאת מיושר הנפש היא שורש להנהגת הדין למי שנוטה מנתיב יושר של ארחות חיים, כי מידת הדין היא ביחוד מדוקדקת בכל דבר שיש לה חק טבעי, שהמשנה דרכה נוטה מנתיבה יקבל עונש מוטבע. והיא מידתו של יצחק... על כן יאתה שם 'שיחה' לתפילת המנחה.

אמנם עוד יש רב יתרון לתפילה, והיא מוצאת תכליתה ברמי המעלה והערך, קדושי עליון הנגשים אל ה', שעל ידי התפילה ירומו אף ינשאו למעלת הנבואה או קרוב לה... הם **פוגעים** מעמדים גדולים יותר מהליכות הטבע, כי יתרוממו הרבה על הטבע וידבקו באלהים חיים בלב ונפש טהורה. ולזה המעמד הרם מוכשרת **הלילה** במנוחתה והתבודדותה..."

הכינויים 'עמידה', 'שיחה' ו'פגיעה', מלמדים על אופי התפילה שנשאו האבות הקדושים. עבודת ה' של אברהם אבינו מדגישה את העמידה הראשונית לפני ה' עם שחר. תפילתו של יצחק היא תפילה של צמיחה והתחדשות, ותפילתו של יעקב נושקת אל הנבואה. הדברים עמוקים וראוי להאריך בהם, אך העיקרון שאנו מבקשים לקחת אתנו כעת, הוא ההבנה שהתפילה מאירה בגווניו שונים המתאימים לכל אדם באשר הוא, לכל תקופה באשר היא, ולכל מצב שבו אנו נמצאים, בעת צרה חלילה או בעת טובה, והכל מכוון להחשת הגאולה השלמה הפרטית והציבורית.

מדוקדק ומוכיח שנישואי יצחק היו בליל שני של פסח, וכל תיקוני התפילות של האבות היו ביום ראשון של פסח, וכה דבריו:

"ולאמור דנישואי יצחק היו בליל ב' דפסח, אם כן ויצא יצחק לשוחר בשדה לפנות ערב, היה תפילת מנחה ביום א' דפסח. ונמצא פלא והפלא, שכל השלוש תפילות נתקנו ביום א' דפסח. דבולט כתיב: 'ומצות אפה' (בראשית יט, ג), ופירש רש"י: 'פסח היה'... ואם כן וישכם אברהם בבוקר' (בראשית יט, כז), שמזה ילפינו (בברכות כו ע"ב) שאברהם תיקן תפילת שחרית, היה ביום א' דפסח. וכן ביעקב ויפגע במקום היה ערבית דליל א' דפסח, לפי מה שהתבאר בתפארת יהונתן פרשת ויצא על הפסוק 'וישא יעקב, דבערב פסח ברח יעקב, כי עשו אמר 'יקרבו ימי אבל אבי' כי בחיי אביו לא רצה לשלוח בו יד, וכיון שנולד יצחק בפסח והקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום, לכך כל השנה היה יעקב שרוי בלא פחד, רק בערב פסח הוצרך לברוח, אולי בלילה ימות יצחק ויהרגנו עשו ותיכף, ולכך ברח בערב פסח ואז קפצה לו הארץ וכו' והתפלל שם מעריב."

נמצאנו למדים, שכל התפילות נתקנו בזמן שכל עניינו גאולת ישראל וישועתו.

חיי האבות מתאימים לתפילות שתיקנו

בחינת פרשיית הברכות והקללות שבתחילת פרשת בחוקותי נאמר: "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר"²⁴. **הרש"ר הירש** שם מבאר, שכל אחד מהאבות האיר בחייו באור המתאים לתפילה שתיקן, וזו לשונו:

"מסורת היא בידינו, שאברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה, ויעקב תיקן תפילת ערבית (ברכות כו ע"ב); וכך גם מעמד גורלו של כל אחד מהם התאים לשלוש עונות אלה של היום:

גורלו של אברהם נראה באור עולה, ואף על פי שעמד לבדו מול כל באי עולם וקרא אותם אל מזבח ה', אף על פי כן לא קינאו בו ולא שטמוהו; ולא עוד, אלא הוא נכבד בעיניהם כנשיא אלקים.

גורלו של יצחק כבר נראה באור שוקע. בהיותו מבודד בדרכו עם ה' קינאוהו על הברכה שזכה בה מידי ה', וכך נאלץ להסתגר עם עצמו ועם ביתו.

עם יעקב כבר חשך האור ורבו צללי גורלו; כל חייו היו שרשרת של נסיגות ופורענויות, ורק לעיתים רחוקות זכה לישב בשלווה.

אף על פי כן כל שלושתם הם אבות עמנו, כל שלושתם נושאי ברית ה', ומעמדו הקשה של יעקב בעולם מגלה את קירבת ה' לגורל האדם - לא פחות מהתמונה המאירה של חיי אברהם."

בניו יורק. כמו כן פתח בארץ ישראל תלמודי תורה בשם "שארית הפליטה" בצפת, באר שבע, כפר אז"ר וכפר הניצחון. פתח ישיבה ביוליאמסבורג ועמד בראשה, וכן במונטריאול. הקים משפחה מחדש ונולדו לו שבעה ילדים. בשנת התשס"ו עלה לארץ ישראל והקים את הקריה החסידית קריית צאנז בנתניה. כמו כן ייסד את בית חולים לניאדו בעיר בעקבות נדר שנדר בתקופת השואה, שאם ינצל מהתופת ינסה תמיד להציל יהודים. מאוחר יותר חזר לארצות הברית. דיבר רבות על השאיפה לדעת את כל הש"ס, ואמר שעיקר החסידות היא ללמוד גמרא. תפילותיו נמשכו שעות ארוכות, בכניות ובהתלהבות. כתב תשובות רבות בארבעת חלקי השולחן ערוך אשר לימים יצאו בספרי שו"ת "דברי יציב" (ז' חלקים). חיבר סדרת ספרים בשם "שפע חיים" - דרושים ודברי תורה, ועוד ספרים רבים.

²³ שו"ת דברי יציב חלק אבן העזר סימן פג, ט.

²⁴ ויקרא כו, מב.

²⁵ עין איה ברכות ח"א פרק רביעי אות ב.